

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ του Νίκου Γκαργκάνα*

Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία για την ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ενοποίηση είναι αναμφισβήτητη επιλογή ιστορικής σημασίας, που θα επηρεάσει σοβαρά την πορεία της χώρας όχι μόνο στον οικονομικό, αλλά και στον κοινωνικό και πολιτικό τομέα.

Το ερώτημα που τίθεται για την Ελλάδα δεν είναι βέβαια αν θα συμμετάσχει ή όχι ενεργά, ως πλήρες μέλος, στην προτεινόμενη οικονομική και νομισματική ένωση. Νομίζω ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί ότι το οικονομικό και πολιτικό κόστος της μη συμμετοχής θα είναι πολύ μεγαλύτερο από τους πιθανούς οικονομικούς κινδύνους και τις αρνητικές επιπτώσεις που θα προκύψουν ενδεχομένως από την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην οικονομική και νομισματική ένωση.

Το βασικό ερώτημα που τίθεται για την Ελλάδα είναι κατά πόσο και κάτω από ποιές προϋποθέσεις θα μπορέσει να ανταποκριθεί στη νέα αυτή πρόκληση, να ελαχιστοποιήσει τους οικονομικούς κινδύνους και να επωφεληθεί από τις νέες ευκαιρίες που παρέχει η οικονομική και νομισματική ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε πέρυσι μια εμπειριστικώς μελέτη που προσπαθεί να εκτιμήσει το κόστος και τα οικονομικά οφέλη που είναι δυνατόν να προκύψουν από την οικονομική και νομισματική ένωση. Τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής είναι θετικά, όπως άλλωστε θα περίμενε κανείς. Πέρα από τα οφέλη που θα προκύψουν από τη μείωση του πληθωρισμού και γενικά τη μεγαλύτερη σταθερότητα των τιμών, η νομισματική ένωση αναμένεται ότι θα εξασφαλίσει οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν κυρίως από την απάλειψη του κόστους των συναλλαγών σε συνάλλαγμα μεταξύ των χωρών-μελών της Κοινότητας, και την εξάλειψη της συναλλαγματικής αβεβαιότητας και των συναλλαγματικών κινδύνων μέσα στην Κοινότητα.

Η οικονομική και νομισματική ένωση αναμένεται επίσης να αυξήσει τα οφέλη που θα προκύψουν από την ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς το μέγεθος όμως των επιπτώσεων αυτών δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί εμπειρικά. Οι διαπιστώσεις αυτές έγιναν για το σύνολο της Κοινότητας αλλά ισχύουν βέβαια και για την Ελλάδα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα οικονομικά οφέλη θα προκύψουν αυτόματα για τη χώρα.

Τα οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν από τον καθορισμό σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και την σταδιακή υποκατάσταση των εθνικών νομισμάτων από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα είναι ορατά, δεν αναμένεται όμως ότι θα είναι ιδιαίτερα μεγάλα. Ποιό σημαντική, ιδιαίτερα για χώρες όπως η Ελλάδα, οι οποίες αντιμετωπίζουν χρόνιο πρόβλημα πληθωρισμού, είναι η εξασφάλιση νομισματικής σταθερότητας κατά τη μετάβαση προς τη νομισματική ένωση και μετά την

* Ο Νίκος Γκαργκάνας είναι Διευθυντής Σύμβουλος στην Τράπεζα της Ελλάδος. Οι απόψεις που εκφράζει στο άρθρο αυτό είναι προσωπικές.

πραγματοποίησή της, που δημιουργεί προϋποθέσεις για τη στήριξη σε μονιμότερη βάση ενός ικανοποιητικού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.

Πίσω από τα τεχνικά αυτά επιχειρήματα υπάρχει η αντίληψη ότι η Κοινότητα δεν είναι δυνατό να παραμείνει στάσιμη στο σημείο που βρίσκεται σήμερα: η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς την εξωθεί προς μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική ενοποίηση. Φυσικά, μια τέτοια προοπτική έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα στο βαθμό που η πρόοδος προς την πολιτική ένωση θα οδηγήσει σε μια κοινή Ευρωπαϊκή εξωτερική και αμυντική πολιτική που θα περιλαμβάνει ρυθμίσεις που θα διασφαλίζουν το κοινοτικό σύνολο.

Η μεγαλύτερη πρόκληση από την πλήρη συμμετοχή στην νομισματική ένωση, ιδιαίτερα για τις οικονομικά ασθενέστερες χώρες, όπως η Ελλάδα, θα προέλθει: Πρώτο, από τη μεταβίβαση της δικαιοδοσίας άσκησης της νομισματικής πολιτικής σε ένα νέο κοινοτικό όργανο που θα συσταθεί - την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Δεύτερο, από τις ιδιαίτερες αυστηρές ρυθμίσεις και τους περιορισμούς που προτείνονται για τη δημοσιονομική πολιτική. Και τρίτο, από την επιβολή μόνιμα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και την καθιέρωση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος στο τελικό στάδιο της νομισματικής ένωσης.

Σχετικά με την παραίτηση από τη δικαιοδοσία άσκησης ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες κατά την τελική φάση της νομισματικής ένωσης, νομίζω ότι οι ανησυχίες θα ήταν βάσιμες μόνο στο βαθμό που οι υπάρχουσες συνθήκες θα επέτρεπαν στις νομισματικές αρχές να χρησιμοποιήσουν τη νομισματική πολιτική για να ασκήσουν ρυθμιστική επίδραση στην εγχώρια ζήτηση για την εξασφάλιση ενός σταθερού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.

Με τις έντονες εσωτερικές και εξωτερικές ανισορροπίες που υπάρχουν στην ελληνική οικονομία η αυτονομία της νομισματικής πολιτικής, και ειδικότερα της πολιτικής επιτοκίων, είναι περιορισμένη γιατί οφείλει να διασφαλίζει τη διακράτηση της εγχώριας αποταμίευσης στο εσωτερικό και τον έλεγχο της ροής κεφαλαίων από και προς το εξωτερικό για τη διατήρηση σχετικής ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών.

Η πλήρης απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η ένταξη της δραχμής στο μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος θα περιορίσουν ακόμη περισσότερο τη δυνατότητα άσκησης ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής. Κυβερνητική επιδίωξη είναι να ενταχθεί η δραχμή στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος μέχρι το τέλος του 1993. Για να γίνει εφικτή η πλήρης ένταξη της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και η συμμετοχή της στη δεύτερη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, πρέπει να υπάρξει οικονομική σύγκλιση με τους εταίρους μας στην Κοινότητα, ιδιαίτερα αναφορικά με τους ρυθμούς πληθωρισμού και το μέγεθος των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα. Πρόωρη ένταξη της δραχμής στο μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος θα

μπορούσε να εξύψει τις εσωτερικές και εξωτερικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας.

Από μια άποψη, είναι προτιμότερο για την Ελλάδα να συμμετάσχει απευθείας στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας προς την οικονομική και νομισματική ένωση. Στο στάδιο αυτό θα συσταθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ελλάδα, μαζί με τις άλλες χώρες της Κοινότητας, θα έχει φωνή στη διαμόρφωση της κοινής νομισματικής πολιτικής μέσω της συμμετοχής της στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Συμμετοχή φυσικά σημαίνει ότι, προκειμένου να ληφθεί μια κοινή απόφαση, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές συνθήκες της κάθε χώρας. Εξάλλου, κατά το συντονισμό της νομισματικής πολιτικής επιδίωξη μπορεί να είναι μείωση του πληθωρισμού σε επίπεδα που θα τείνουν στο μέσο όρο της Κοινότητας και όχι κατανάγκην στο ελάχιστο δυνατό επίπεδο, που υπογορεύει σήμερα η νομισματική πολιτική της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας. Αντίθετα, συμμετοχή της δραχμής στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος με τις ρυθμίσεις που ισχύουν σήμερα, θα υποχρέωνε την Ελλάδα, όπως υποχρεώνει και τις άλλες χώρες που μετέχουν πλήρως στο σύστημα αυτό, να επιτύχει, με σημαντικό οικονομικό κόστος, επιδόσεις, ειδικότερα όσον αφορά τον πληθωρισμό, αντίστοιχες με τις επιδόσεις της Γερμανίας.

Στα πλαίσια των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης διατυπώθηκαν αντιρρήσεις για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας από την έναρξη του δεύτερου σταδίου της οικονομικής και νομισματικής ένωσης και προτάθηκε το δεύτερο στάδιο να αρχίζει στις αρχές του 1996, αντί του 1994, ημερομηνία που κατ' αρχήν είχε βρεί σύμφωνους τους ηγέτες της Κοινότητας κατά τη συναντησή τους στη Ρώμη τον Οκτώβριο του 1990. Είναι προφανές ότι η Ελλάδα οφείλει να συνταχθεί με την άποψη των χωρών που εμμένουν στην τήρηση του αρχικού χρονοδιαγράμματος για τη μετάβαση στο δεύτερο στάδιο και να υποστηρίξει την άποψη ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα πρέπει να ιδρυθεί κατά την έναρξη του δεύτερου σταδίου.

Μεγαλύτερη θα είναι η δοκιμασία για την ελληνική οικονομία μετά την πραγματοποίηση πλήρους νομισματικής ένωσης, όταν θα υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα και θα ασκείται ενιαία νομισματική πολιτική. Σύμφωνα με τις προτάσεις που έχουν διατυπωθεί, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα έχει πρωταρχική επιδίωξη τη σταθερότητα των τιμών και δεν θα έχει υποχρέωση να στηρίζει τη γενικότερη οικονομική πολιτική όταν οι στόχοι της (π.χ. αύξηση του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης) έρχονται σε αντίθεση με την επίτευξη της νομισματικής σταθερότητας στις χώρες-μέλη.

Για τις οικονομικά ασθενέστερες χώρες, όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία, που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, η επιλογή από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αυστηρών νομισματικών στόχων που θα αποβάδισαν στον ελάχιστο δυνατό ρυθμό πληθωρισμού, για το σύνολο της Κοινότητας, με τάση μάλιστα εκμηδένισής του, θα είχε υψηλό κόστος

γιατί ενδεχομένως θα προκαλούσε επιβράδυνση του ανοδικού ρυθμού ή και κάμψη του εθνικού προϊόντος και αύξηση του ποσοστού ανεργίας.

Για το λόγο αυτό στα πλαίσια των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, η Ελλάδα θα πρέπει να υποστηρίξει την άποψη που έχει διατυπωθεί από πολλές χώρες, ότι παράλληλα με τη διαδικασία της νομισματικής ένωσης θα πρέπει να προχωρήσει και η διαδικασία της οικονομικής ένωσης ώστε η χάραξη της γενικότερης κοινής οικονομικής πολιτικής να γίνεται με τρόπο που να αντισταθμίζει τις τυχόν δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις της νομισματικής πολιτικής.

Στις προτάσεις που έχει υποβάλει στη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την οικονομική και νομισματική ένωση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιλαμβάνονται δεσμευτικοί κανόνες για τη δημοσιονομική πειθαρχία στις χώρες-μέλη, που είναι ιδιαίτερης σημασίας για την εξασφάλιση νομισματικής σταθερότητας: 1. Η κάθε χώρα-μέλος θα πρέπει να αποφεύγει την δημιουργία μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. 2. Θα πρέπει να αποκλεισθεί η νομισματική χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. 3. Θα πρέπει να αποκλεισθεί η δυνατότητα κοινοτικής στήριξης των χωρών-μελών που δεν θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.

Οι κανόνες αυτοί εφόσον τεθούν σε εφαρμογή όχι μόνο θα δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα προσαρμογής, ιδιαίτερα σε χώρες όπως η Ελλάδα, που αντιμετωπίζουν μεγάλα δημόσια ελλείμματα, αλλά θα περιορίσουν επίσης σημαντικά τη δυνατότητα παρεμβάσεων σε εθνικό επίπεδο μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής για να αποτραπούν οι ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις που θα προκύψουν από τους ασύμμετρους (με την έννοια ότι κατευθύνονται προς τις οικονομικά ασθενέστερες χώρες και περιοχές) εξωτερικούς κραδασμούς που θα δημιουργηθούν καθώς προχωρεί η ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Επομένως, είναι αναγκαία η διεύρυνση του περιεχομένου της οικονομικής ένωσης, πέρα από τα όρια των αρμοδιοτήτων που έχουν σήμερα τα κοινοτικά όργανα, ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση εφαρμογής κοινής, σε κοινοτικό επίπεδο, δημοσιονομικής πολιτικής, που προϋποθέτει την ύπαρξη Ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού προϋπολογισμού και μιας ενιαίας οικονομικής αρχής, ώστε να είναι δυνατή η στήριξη ευρύτερων οικονομικών στόχων και η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, που είναι βασική κοινοτική επιδίωξη.

Δυστυχώς η διαδικασία για την οικονομική και νομισματική ένωση δεν φαίνεται να κινείται προς την κατεύθυνση δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού προϋπολογισμού παρόμοιου με εκείνον που υπάρχει σε ομοσπονδιακές χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Αυστραλία, ή η Γερμανία. Σχετικά με το θέμα αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προτάσεις που έχουν υποβληθεί τελευταία από την Ισπανική κυβέρνηση στα πλαίσια της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, σύμφωνα με τις οποίες θα πρέπει να καθιερωθεί ένα σύστημα

προσθευτικής φορολογίας, με μεγαλύτερη συμμετοχή των πλουσιότερων χωρών-μελών, για την αύξηση των εσόδων του κοινοτικού προϋπολογισμού και να διατεθούν οι πόροι αυτοί από την Κοινότητα για τη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας στις περιοχές εκείνες της Κοινότητας στις οποίες το κατά κεφαλή εισόδημα είναι κάτω του 90 τοις εκατό του αντίστοιχου κοινοτικού μέσου όρου. Στο σημείο αυτό θα επανέλθω.

Όσον αφορά τους περιορισμούς και τους κινδύνους που συνεπάγεται ο αποκλεισμός της δυνατότητας εφαρμογής πολιτικής υποτίμησης, ως μέσου για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας μετά τον καθορισμό αμετάκλητα σταθερών ισοτιμιών κατά την μετάβαση στην τελική φάση της νομισματικής ένωσης, νομίζω ότι υπάρχει τάση να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση από όσο πρέπει στη σοβαρότητα του προβλήματος αυτού για δύο κυρίως λόγους.

Πρώτο, γιατί έτσι ή αλλιώς, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή ή όχι της Ελλάδας στο τρίτο στάδιο της νομισματικής ένωσης, η πλήρης ένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, όταν θα έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις, ουσιαστικά θα ισοδυναμεί με παραίτηση από την δυνατότητα μεταβολής της ονομαστικής συναλλαγματικής της ισοτιμίας.

Δεύτερο, γιατί η εμπειρία, ελληνική και ξένη, έχει δείξει ότι η υποτίμηση του νομίσματος μπορεί βέβαια να χρησιμοποιηθεί μεσοπρόθεσμα ως μέσο για την προστασία της εγχώριας παραγωγής και της απασχόλησης συγχρόνως όμως επιτείνει τον πληθωρισμό και για το λόγο αυτό δεν μπορεί να στηρίζει την εγχώρια παραγωγή και την απασχόληση μακροχρόνια.

Παρόλα αυτά, πρέπει να επισημάνω ότι παραίτηση από τη δυνατότητα προσφυγής σε πολιτική υποτίμησης του νομίσματος ως μέσου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής, σημαίνει ότι ο μόνος μηχανισμός που θα απομείνει για να αποτραπούν μεσοπρόθεσμα οι αρνητικές επιπτώσεις που θα έχουν οι κάθε είδους εξωτερικοί κραδασμοί στις οικονομίες των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών ή περιοχών της Κοινότητας, θα είναι η μείωση της πραγματικής αμοιβής εργασίας. Στο βαθμό που η κάμψη των πραγματικών αποδοχών δεν θα εξασφαλίζει τη σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων, ειδικότερα όσον αφορά το κόστος παραγωγής και τις τιμές, με τις αντίστοιχες επιδόσεις των άλλων χωρών της Κοινότητας, θα υπάρξει αύξηση της ανεργίας.

Οι παρατηρήσεις αυτές σημαίνουν ότι, εφόσον δεν έχει ακόμη καθορισθεί ο χρόνος μετάβασης από το δεύτερο στο τρίτο και τελικό στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, είναι προς το συμφέρον της Ελλάδας να υποστηρίξει την άποψη των χωρών που επιθυμούν μια περίοδο μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας πριν αρχίσει το τελικό στάδιο. Έτσι θα υπάρξουν τα χρονικά περιθώρια ώστε χώρες, όπως η Ελλάδα, που αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές ανισορροπίες, να επιτύχουν την προσαρμογή της οικονομίας τους στη διάρκεια του δεύτερου σταδίου και να μπορέσουν να συμμετάσχουν, χωρίς σοβαρούς

κινδύνους, ως πλήρη και ισότιμα μέλη στο τρίτο στάδιο της νομισματικής ένωσης.

Η υιοθέτηση της πορείας δυο ταχυτήτων προς την ολοκλήρωση της νομισματικής ενοποίησης θα πρέπει να αποφευχθεί γιατί, όπως έχουν δείξει σχετικές αναλύσεις, συνεπάγεται τη μετακύλιση του βάρους της οικονομικής προσαρμογής από τις χώρες που θα συμμετάσχουν στην πλήρη νομισματική ένωση στις χώρες που δεν θα ακολουθήσουν τις εξελίξεις αυτές.

Για να είναι δυνατή η πλήρης συμμετοχή της Ελλάδας στην τελική φάση της νομισματικής ένωσης, είναι αναγκαίο όχι μόνο να έχει επιτευχθεί η σύγκλιση των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας προς τις αντίστοιχες επιδόσεις στις άλλες χώρες της Κοινότητας, αλλά θα πρέπει επίσης να προηγηθεί αναπροσαρμογή της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής σε επίπεδο που θα διασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας παραγωγής.

Είναι γνωστό, ότι ο μόνος τρόπος για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων μακροχρόνια, με καθεστώς σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, είναι η σύγκλιση του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας και του κόστους παραγωγής προς τους αντίστοιχους ρυθμούς στις άλλες χώρες-μέλη.

Η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας που θα προέλθει από την αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας και τη λειτουργία περισσότερο ανταγωνιστικών αγορών. Η ικανότητα των χωρών-μελών της Κοινότητας να ανταπεξέλθουν στην πίεση του ανταγωνισμού θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο θα είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τις νέες δυνατότητες που δημιουργούνται από την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι περισσότερο αναπτυγμένες χώρες του Ευρωπαϊκού Βορρά που διαθέτουν σύγχρονη οικονομική υποδομή και περισσότερο τεχνολογικά αναπτυγμένη βιομηχανική βάση, και έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση στα κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και σε μεγαλύτερες αγορές, μπορούν να επωφεληθούν από την οικονομική ενοποίηση περισσότερο από όσο χώρες, όπως η Ελλάδα, που έχουν ασθενέστερη οικονομική δομή. Υπάρχει επομένως κίνδυνος οι διαφορές που εμφανίζουν μεταξύ τους οι χώρες της Κοινότητας στο επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης και στο κατά κεφαλήν εισόδημα, αντί να μειωθούν, να γίνουν μεγαλύτερες μετά την ολοκλήρωση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Ειδικότερα, αν δεν εξασφαλισθεί η προσέλκυση επενδύσεων στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ή περιοχές της Κοινότητας, στην έκταση που απαιτείται για τη στήριξη ικανοποιητικού ρυθμού ανάπτυξης, η οικονομική και νομισματική ένωση μπορεί να οδηγήσει σε μια μακρά περίοδο στασιμότητας ή και κάμψης στις χώρες αυτές και να προκαλέσει μαζική μετανάστευση εργατών προς τις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες.

Υπάρχει βέβαια η πολιτική βούληση της Κοινότητας να ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της. Για την επίτευξη όμως του

στόχου αυτού είναι αναγκαίο να επανεξετασθούν και να διευρυνθούν οι κοινοτικές πολιτικές που αξιοποιούν την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και να υπάρξει κοινοτική παρέμβαση ώστε, όχι μόνο να αποτραπούν οι ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις, αλλά επίσης να επωφεληθούν και οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες και περιοχές, από τις νέες ευκαιρίες που παρέχει η ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Η λειτουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου επιβάλλει επίσης την διεύρυνση της ευρωπαϊκής κοινωνικής διάστασης. Παράλληλα με το πρόγραμμα δράσης της Επιτροπής της Κοινότητας για την εφαρμογή του Κοινωνικού Χάρτη, είναι ανάγκη να διαμορφωθεί ένα κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας που θα στηρίζεται σε κοινοτική χρηματοδότηση και θα προχωρεί πέρα από τα πλαίσια δράσης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και τις νομοθετικές και θεσμικές ρυθμίσεις για θέματα συνθηκών εργασίας, ασφάλισης και υγείας των εργαζομένων, με τη διεύρυνση των κριτηρίων επιλεξιμότητας και την ενίσχυση των χρηματοοικονομικών μέσων.

Στη νέα Ευρώπη θα πρέπει επίσης να διαμορφωθεί μια ενιαία και ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτική που να συμβάλει άμεσα στη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες και περιοχές. Από μόνη της η απλή μεταφορά κοινοτικών πόρων, ιδιαίτερα όταν χροστροποιοούνται για την κάλυψη καταναλωτικών δαπανών, δεν προωθεί την αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά αντίθετα συντηρεί τις υπάρχουσες αναχρονιστικές δομές. Για το λόγο αυτό, η Κοινότητα θα πρέπει να επανεξετάσει τον τρόπο λειτουργίας και τους στόχους της διαρθρωτικής πολιτικής της. Νομίζω πως η Ελλάδα θα πρέπει να υποστηρίξει την πρόφατη πρωτοβουλία της Ισπανίας για τη διατήρηση των πολιτικών των τριών διαρθρωτικών ταμείων κατά την αναθεώρηση του τρόπου λειτουργίας τους, που θα γίνει μετά το Δεκέμβριο του 1992, για την αύξηση των πόρων της Κοινότητας και τη διάθεσή τους για να υποβοηθηθούν οι αναγκαίες προσαρμογές στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές και χώρες της Κοινότητας.

Η πολιτική αυτή μπορεί να βοηθήσει την Ελλάδα να επωφεληθεί από την ευρωπαϊκή ενοποίηση, δεν την απαλλάσσει όμως από την υποχρέωση να αναλάβει και τις δικές της ευθύνες και να πραγματοποιήσει, στα περιορισμένα χρονικά περιθώρια που υπολείπονται, τις αναγκαίες οικονομικές προσαρμογές και τον εκσυγχρονισμό της οικονομικής της δομής που είναι προϋπόθεση για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου.